

פרסומי ניסא

א. איזה סוג של נס יוצר חיוב לפרסמו

דבר מפתיע הוא שמצאנו פרסומי ניסא בש"ס רק אצל ג' נסים – יציאת מצרים, נס פורים, ונס חנוכה שהרי ישנם הרבה נסים שקרו בהסטוריה, והרבה מהם אפילו מופיעים בתנ"ך, ולא ברור למה לא מצאנו חיוב לפרסמם. למשל, למה אין חיוב לפרסם את הנס שקרה לאליהו בהר הכרמל, או לאלישע ביריחו? צריכים לחקור מהו המכנה המשותף בין ניסי פסח, פורים, וחנוכה.

ראשון, יוצא שכל אחד מהם השפיע על כל ישראל. והנה יש משמעות הלכתית לסוג נס כזה, שהרי דוקא עליו חייבים לברך "שעשה נסים לאבותנו במקום הזה" (עייין ברכות נד. וש"ע או"ח ריח:א-ב). אבל יש עוד כמה נסים שהשפיעו על כל ישראל שלגבם לא מוצאים את הדין של פרסומי ניסא כגון קריעת הירדן, הפלת חומות יריחו, וכדומה.

הרב ירוחם פישל פרלא (ספר המצות לרס"ג עמ' 515) טוען שיש פרסומי ניסא באכילת פסח, מצה, ומרור, וכך בשייבה בסוכה, שכן קוראים את ההלל בפסח ובסוכות, ומפורש בגמרא (ברכות יד.) שיש בהלל קיום של פרסומי ניסא. אז מניח הגריפ"פ שכיוונה הגמ' לכל ימים שבהם קוראים את ההלל,¹ וגם שיש קיום פרסומי ניסא בכל המצוות השייכות לימים אלו. ואז נראה שהוא סובר שיש קיום של פרסומי ניסא בכל מצוה הקשורה לנס שנעשה לכל ישראל. אבל הוא לא הסביר את סברתו ככל הנצרך – למה נתקנו מצוות לפרסם דוקא את הנסים שקרו בימים שבהם קוראים את ההלל? ולכן עדיין מוטל עלינו לחדד את התשובה לשאלתנו.

ועיין בתלמידי ר' יונה (ברכות ז: בדפי אלפס ד"ה ר' יעקב) שהביאו בשם ר"ת שעיקרו של ההלל הוא עבור הנסים שעל ידם נגאלו כל ישראל מצריהם. דברים דומים מופיעים בשו"ת מהר"ם (דפוס פראג ס' תע"ג) ביחס לדין 'אף הן היו באותו הנס'.² וז"ל: "לא שייך טעמא שאף הן היו אלא היכא דהמצוה באה על

¹ מאד ייתכן שיש לחלק בין סוגים שונים של הלל. לדוגמה, בפשטות אין קיום פרסומי ניסא בהלל של ראש חודש. ואכמ"ל.

² נאריך בדין זה בהמשך.

הנס שאירע לישראל שהיו בסכנה ונמלטו, דומיא דמגילה ובד' כוסות ובנר חנוכה.³ שני מקורות אלו מעניקות חשיבות מיוחדת לנס שבו נגאלו כל ישראל מאויביהם. והנה כבר הזכרנו שהביטוי "פרסומי ניסא" מופיע בש"ס דוקא אצל ג' נסים של פסח, פורים, וחנוכה. ולגבי כל אחד מנסים הללו, נגאלו כל ישראל מאויביהם: המצרים, העמלקים, והיוונים.⁴

ניתוח נוסף בנסים אלו מגלה שלא היה בהם פעולה בלעדית מאת הקב"ה, שהוא הצילנו ואנו לא עשו שום דבר, אלא אחרי כל הצלה נסית מאת הקב"ה, עם ישראל השיבו עם פסיעה רוחנית לאביהם שבשמים: קרבן פסח ואז קבלת התורה בסיני אחרי הנפלאות במצרים,⁵ "קימו וקיבלו" אחרי ההצלה בפורים,⁶ וחנוכת המקדש אחרי נצחון החשמונאים. בקיצור, נכרת ע"י נסי מצרים, פורים, וחנוכה ברית חדש בין עם ישראל לאביהם שבשמים. שוב מצאתי שהרב משה ליכטנשטיין שליט"א כבר האריך להוכיח גישה זו במאמרו בספר "זכרון כתונת יוסף" לזכר נשמת הרב יוסף וונפסקי זצ"ל (עמ' רמ"א-רמ"ח), ולא נאריך במקום שכבר האריך הרב. ברוך שכיוותני לדעתו, ויעיין שם ויוסיף לקח.

ב. מטרת הפירסום

והנה, אם נגיד שדוקא נס שהיה בו כריתת ברית בין עם ישראל לרבש"ע יוצר חיוב לפרסמו, זה אמור להשתקף בהגדרת הביטוי "פרסומי ניסא". שהרי לא ברור מה בדיוק מטרת קיום זה, ונראה לציין כמה פנים בקיום.

³ הביא המהר"ם את שיטה נגדית של ר"ת, לפיה "אף הן היו" שייכים לנסים אחרים, וצ"ע למה הבחין ר"ת בין הלל ואף הן היו לפי ציטוטים אלו.

⁴ יש לכלול בגדר זה הלל הבא על נסים אלו, ועיין בברכות (יד). ובתוס' (סוכה לח. ד"ה מי).

⁵ אומר הירושלמי (פסחים י:א) שתקנו חז"ל ד' כוסות כנגד ד' לשוני גאולה. ועיין בספר המכתם (פסחים צט: ד"ה ולא) שהסביר שקשר הירושלמי את בחירת בני ישראל כעם ה' למהותו של מצות ד' כוסות. וז"ל ביחס לכוס האחרון והאולטימטיבי: "הוא יתברך הוסיף והגדיל לעשות עמנו (מעבר לגאולה פיזית הנזכרת בג' לשוני גאולה הראשונות) ולקח אותנו לו לעם סגולה ונתן לנו תורתו התמימה, וזהו גאולה אחרת גדולה מכולן, שזו לנפש והשאר לגופות, ועל זה אמר 'ולקחתי אתכם לי לעם'". הרי לפי זה עיקר קיום מצות ד' כוסות הוא הזכרה שהקב"ה כרת עימנו ברית ולקחתנו לו לעם בליל פסח, והזכרת הגאולה הפיזית רק באה לערוך את השולחן להזכרת הגאולה הרוחנית.

⁶ עיין בתוס' (שבת פח. ד"ה מודעא), שם הדגיש ר"ת שחשיבותה של ברית זו נובעת מכך שקיבלו בני ישראל "מדעתם מאהבת הנס" ולא מחמת לחץ ישיר מהקב"ה.

פשוט הוא שיש בפרסומי ניסא פן של הלל והודאה, ויש להוכיח את זה בקלות. הגמ' (שבת כד.) פוסקת שמזכירים "על הנסים" בברכת המזון שלחנוכה משום פרסומי ניסא. רש"י (שם ד"ה מה תפלה) פירש: "דהא כולה מילתא דחנוכה עיקרה להודאה נתקנה." והסברה לזה פשוטה: הקב"ה הצילנו ועשה נסים ונפלאות לנו, ולכן אנו משובעדים לו ומוטל עלנו חובה להודות להלל ולשבח לו, ועושים את זה ע"י פירסום נסיו ונפלאותיו.

אך הבנה פשוטה כזו אינה מספקת להבין את הסוגיה, שהרי מיד אח"כ מופיעה מחלוקת מזורה. מזכירים את "על הנסים" בברכת הודאה של תפילה לכו"ע, אבל נחלקו האמוראים אם מזכירים אותו גם בברכת הודאה של ברכת המזון (שיטת רבא ור' ששת) או בברכת בונה ירושלים (שיטת ר' הונא בר יהודה). אמנם ר' ששת דוחה למסקנה את ההו"א של רהב"י, כי אין לחלק בין מיקום על הנסים בברכת המזון לתפילה. אבל שיטת רהב"י קשה למדי. שהרי ברכת בונה ירושלים היא חפצא של תפילה ותחנונים, כפי שהעירו התוס' על אתר (ד"ה בבונה ירושלים), וא"כ לכאורה רהב"י סובר שיש קיום של תפילה בהזכרת על הנסים בברכת המזון. אך לגבי תפילה, רהב"י חוזר להבנה המקובלת, דהיינו שמזכירים על הנסים בברכת הודאה, וזה מעיד על קיום של שבח והודאה! וצ"ל שלפיו, שני קיומים אלו כרוכים בפרסומי ניסא.⁷

צריכים להסביר מהו הפן של תפילה בפרסומי ניסא, אבל קודם כן יש לחקור אם פן כזה נשמר להלכה. שהרי כאמור, שיטת רהב"י נדחית, ולמסקנא מזכירים את על הנסים הן בברכת הודאה של תפילה הן בברכת הודאה של ברכת המזון.

והנה הלבוש (או"ח תרפב:ב) פוסק: "אין אומרים בעל הנסים כשם שעשית נסים לאבוניתו כו' כן תעשה לנו בעת הזאת' לפי שברכת ההודאה הוא על שעבר ולשון כן תעשה לנו כו' הוא תפלה להבא ואין מערבין להבא בלשעבר." מבואר בדבריו שמעיקר הדין אמור להיות תפילות ותחנונים מפורשות

⁷ אך צריכים לבאר למה רהב"י שם על הנסים בברכת הודאה של תפילה אך בברכת בונה ירושלים של ברכת המזון. אפשר להציע שעצם הזכרת על הנסים בשמונה עשרה מגדירו כתפילה, שהרי אם אינו תפילה, אי אפשר להכניסו לשמונה עשרה! לכן מזכירים אותו בברכת הודאה כדי להדגיש אף את פן ההודאה שבו, ויוצא ששני הקיומים מודגשים. במקביל, עיקר ברכת המזון אינו להתפלל להקב"ה, אלא להודות לו על הארץ ועל המזון, ולכן מזכירים את על הנסים בברכת בונה ירושלים להגדיש אף את הפן של תפילה.

בנוסף של על הנסים, אלא שקיים דין טכני בהלכות ברכות שאין מערבין תפילה להבא בברכת הודאה על העבר, המונע מאמירת תפילה זו.

ולגבי ד' כוסות, הירושלמי (פסחים י: א) מציע ד' סיבות למה תקנו דוקא ד' כוסות. שני הנימוקים הראשונים מתייחסים לגאולת מצרים, והאחרונים מתייחסים לגאולה שלעתיד לבא: "כנגד ד' כוסות של פורענות שהקב"ה עתיד להשקות את אומות העולם", ו"כנגד ד' כוסות של נחמות." ונראה שלפי הירושלמי, קיים דיכוטומיה במצות ד' כוסות בין שבח והודאה עבור הישועה המופלאה שעברה, ותפילות ותחנונים לישועה המופלאה שתבוא.⁸ המהרה"ם חלאווה (פסחים צט: ד"ה ואפילו מן התחמוי) אפילו מציע שתקנו הזכרת "שפוך חמתך" בליל פסח בהקבלה לתשובה השלישית של הירושלמי (כוסות של פורענות), ופשוט "שפוך חמתך" הוא תפילה ללא קשר לשבח והודאה.

בנוסף לשבח והודאה וגם תפילה, יש עוד קיום כרוך בפרסומי ניסא, דהיינו קידוש השם. פירסום גבורת השם והטבת השם,⁹ שמשקפות בנסיו ונפלאותיו שעל ידיהן נגאלנו, מקדשות את השם. ר' דניאל הבבלי ("מעשה נסים" שאלה א') סובר שפרסומי ניסא דאורייתא הוא, ונלמד מ"לא תחלל את שם אלקיך", שהבין הספרא (אמור פרק ט הל' ד) כציווי לקדש את שמו ברבים.

נראה א"כ שכרוך בפרסומי ניסא קיום מורכב, וזה הולך יפה עם דברינו לעיל, שדוקא נס שהיה בו כריתת ברית בין הקב"ה לישראל יוצר חיוב פירסום. שהרי פרסומי ניסא אינו הודאה גרידא, אלא הזכרה וחגיגה עבור היחס הנפלא שקיים בין הקב"ה לעמו. אז מצד אחד אנו מודים לו ומשביחים אותו עבור הברית שקיים אתנו עד עכשיו, ובפרט ע"י נסיו, ומצד שני אנו מתפללים שימשיך לנהוג אתנו כעם סגולה עם ברית זו, וכל זה נעשה ברבים כדי לקדש את שמו.

ג. קיום דרבים בפירסום

ונראה לומר עוד בזה, שאמנם מעשה מצות פירסום הוא מעשה דיחיד, אבל יש ע"י מעשה זו קיום דרבים. הסיבה היא שעצם פרסומי ניסא מתרכז על היחסים שבין הקב"ה לבין עם ישראל, וזה אי אפשר אם אין קיום ציבורי אלא אוסף גרידא של יחידים מובדלים. מאד יותר ברור שהעם מכיר ומחגג את בריתו

⁸ זה יותר מתאים אם ההצעות השונות בירושלמי לא חולקות, אלא מציינים פנים משלימים של המצוה.

⁹ הביטוי של העמק ברכה (בענין "הלל על הנס") ועיי"ש.

עם הקב"ה אם כל העם מקיים את המצוה – ביחד ובפרהסיא.¹⁰ נ"ל שניתן להסביר מספר דינים שקשורים לפרסומי ניסא ע"י הצעה זו.

1. אף הן היו באותו הנס

ידועה המחלוקת בין הרשב"ם (פסחים קח: ד"ה שאף הן היו) ותוס' (פסחים קח: ד"ה היו באותו הנס, מגילה ד. ד"ה שאף הן היו) בהסבר הביטוי "אף הן היו באותו הנס", המחייב נשים במצוות מסוימות אע"פ שהזמן גרמן. לפי הרשב"ם זאת אומרת שנגאלו ישראל ע"י נשים, ולפי התוס' אף הן היו באותה הסכנה, והקב"ה הציל אף הן ממנה.¹¹ אז הקשו התוס' למה אף הן היו אינו שייך לסוכה ומצה, ועיי"ש מה שתירצו. אבל הגרי"ד סולוביצ'יק (אגרות הגרי"ד הל' חנוכה ד: ט-יא אות ג') תקף את עיקר הנחתם. וד"ל:

דנראה פשוט דכל הך טעמא של אף הן היו באותו הנס שייך רק לאותן המצוות דהנס הוא דין וחלות בפ"ע בעצם קיום המצוה, דאיכא בה קיום של נס ופרסומי ניסא... והרי הך שאף הן היו באותו הנס מצינו רק גבי נר חנוכה ומקרא מגילה וארבע כוסות, והוא משום דבכל הני מצוות דין נס אינו רק טעם המצוה אלא דנאמר בעצם קיום ומעשה המצוה.

אבל הרב השאיר לנו מקום עיון, דהיינו מה אופי הקשר בין פרסומי ניסא ואף הן היו? אפשר להציע שיש בפרסומי ניסא קיום דרבים, וא"כ מוכרח שנשים נכללות בחיוב. הרי אף הן היו באותה הסכנה – "להשמיד להרג ולאבד את כל היהודים מנער ועד זקן טף ונשים" – כי אף הן נמצאות כחלק אינטגרלי של עם ישראל. ואם חוסר קיום נשים, זה פוגע בקיום דרבים של פירסום הנס שנעשה ע"י כל העם ביחד, וממילא אף הן חייבות באותו קיום.¹²

¹⁰ לגבי מטרת הפירסום בפרהסיא, נראה שניתן לחלק בין נר חנוכה ומקרא מגילה מצד אחד וד' כוסות מצד שני. אשר לגבי נר חנוכה ומקרא מגילה, אנו מכריזים את בריתנו לרבים, לעומת ד' כוסות שבהם עיקר הפירסום מכוון אל הבנים הקטנים.

¹¹ דברי רש"י שמופיעים לנו בפסחים הם כמו דברי הרשב"ם, אבל במגילה (ד. ד"ה אף הן), רש"י כותב כמו התוס', והתוס' בפסחים ובמגילה רק מצטטים את פירוש הרשב"ם. וידוע שפירוש רש"י לפרק ערבי פסחים אינו מושלם לגמרי, ואכמ"ל.

¹² ע"י רעיון זה ניתן לתרץ קושיה במקום אחרת. שמעתי מו"ר הרב דני וולף שליט"א שהקשה על דעת הרמב"ם (הל' בית הבחירה א:יב) שאין בונין את המקדש בלילה, ואז לכאורה זו מ"ע שהז"ג, אך המשיך לכתוב שאפילו נשים חייבות במצות הבנין! ונראה לומר שמכיון שקיום

2. עבד

נחלקו הראשונים ואחרונים אם עבדים חייבים במצות מקרא מגילה, ועיין בשו"ע (או"ח תרפט:א) ונושא כלים שם (ובפרט המגן אברהם וביאור הגר"א) לסיכום הדעות.¹³ חקר הגרי"ז (ערכין ג. ד"ה בגמ') אם אף הן היו מפקיע את הפטור של מ"ע שהז"ג, או אם ברמה עקרונית הפטור חל אך אף הן היו יוצר חיוב חדש. הוא הציע כנפק"מ חיוב עבדים: אם אין פטור בכלל אז גם הם חייבים, אבל אם אף הן היו יוצר חיוב חדש, ייתכן שחיוב זה כולל נשים דוקא, ולא עבדים. לפ"ז, א"א לומר גם שיש לנשים אותו חיוב של אנשים במצוות אלו וגם שעבדים פטורים. אבל נלענ"ד שאין הכרח להבין את הסוגיה ככה. אם נגדיר את הקיום של פרסומי ניסא כקיום דרבים, שכולל את כל העם, אז ייתכן שהקיום חל מעיקרא דוקא על נשים ולא עבדים אפילו בלי פטור של מ"ע שהז"ג. שהרי פשוט ביותר שעבדים כנענים אינם בכלל העם כמו בנות ישראל – הן ברמה לאומית, הן ברמה רוחנית – הם היו בכלל "ושללם לכוז" ולא בכלל "להשמיד ולהרג טף ונשים".¹⁴

3. קטן

מעניין מאד שחיוב קטנים מקבל מקום מרכזי בכל מצוה שיש בה קיום פרסומי ניסא: פסקם של החכמים ש"הכל חייבין בד' כוסות הללו, אחד אנשים, ואחד נשים, ואחד תינוקות" (פסחים קח: ועיין רשב"ם ור' דוד שם), טענת של ר' יהודה שקטנים כשרים לקרוא במגילה (מגילה יט: וע"ע ירושלמי שם ב:ה), ושיטת בעל העיטור (הל' מגילה קיג: ובהל' חנוכה קטו:-קטז.) שקטנים מוציאים את הרבים ידי חובת מקרא מגילה והדלקת נר חנוכה.

מצות בנין בית הבחירה הוא קיום דרבים, (כמבואר בסנהדרין דף כ: וכן פסק הרמב"ם בריש הל' מלכים ומלחמות), ממילא גם נשים חייבות בה.

¹³ יש לציין שכנראה הרמב"ם סובר בעקביות שדין אף הן היו לא שייך לעבדים. בהל' מגילה (א:א) כתב: "והכל חייבים בקריאת אנשים ונשים וגרים ועבדים משוחררים". ובהל' חנוכה (ג:ד) כתב: "כל שחייב בקריאת המגילה חייב בהדלקת נר חנוכה. ובהל' חמץ ומצה (ז:ז) כתב: "וכל א' וא', בין אנשים בין נשים חייב לשתות בלילה הזה ד' כוסות של יין", ולא הזכיר עבדים. שוב מצאתי שכך פירש הגר"י אברמסקי (חזון יחזקאל על התוספתא ראש השנה ב:ד. בחדושים) את דעת הרמב"ם. ע"ע בתוספתא (מגילה ב:ז במהד' ליברמן) ובתוספתא כפשוטה (עמ' 1146 מס' 19).

¹⁴ ניתן להפקיע את עבדים מחיוב לפרסם את הנס מסיבה אחרת, דהיינו שלא סביר שעבדים יזכרו ויחגגו גאולה נסית כשהם עומדים במצב של "לעולם בהם תעבדו".

נחלקו התוס' והרמב"ן בהבנת שיטת ר' יהודה. לפי התוס' (מגילה יט: ד"ה ור"י מכשיר), הטילו הרבנן חיוב מצוות על קטנים שהגיעו לחינוך, ואז מחלוקת התנאים היא אם קטן, שיש לו תרי דרבנן (א' חיוב חינוך וב' עצם חיוב מקרא מגילה) יכול להוציא גדול שיש לו רק חד דרבנן. אך הרמב"ן (הובא בר"ן מגילה ו: בדפי אלפס ד"ה מתני', וע"ע מלחמות ברכות יב: בדפי אלפס) טוען שבדרך כלל אין שום חיוב מצוות על קטן, וחיוב חינוך שייך רק לאביו. אך שאני מקרא מגילה לפי ר' יהודה, כי אף הקטנים היו באותו הנס. ולכן החיוב מוטל אף על הקטנים, ואפילו יכולים להוציא את הרבים ידי חובתם.¹⁵ הר"ן תקף את הרמב"ן בקושיה חזקה. וז"ל: "דאי איהו לאו בר חיובא הוא במצות אפילו מדרבנן, כי הוי באותו הנס מאי הוה!" מה ענין אף הן היו אצל חיוב קטנים.

ניתן להסביר שקיום דרבים כולל את כל העם שהיו באותו הנס, ולכן חידש ר' יהודה שאע"פ שבדרך כלל קטנים מופקעים ממצוות, דוקא כאן יש לכללם כי הם חלק של העם, ונגאלו ע"י הנס.¹⁶ אפילו החכמים שחולקים על ר' יהודה יכולים להסכים ביחס לאופי אף הן היו ופרסומי ניסא, אך לשלול חידושו לגבי קטנים – או משום שאע"פ שהם חלק מן העם, יש כלל ברזל שהם פטורים מכל מצוות, או משום שלמרות שנגאלו, לא השתתפו בפעילות לקבל את הברית החדש עם הקב"ה. אמנם ניצולו הטף, אבל דוקא אביהם ואמותיהם קימו וקיבלו אח"כ.

4. כבוד הבריות דוחה פרסומי ניסא

במס' מגילה (ג:), רבא מנסה לערך את מצות מקרא מגילה לעומת מצוות אחרות. הוא מגיע למסקנה שמקרא מגילה דוחה עבודת הכהנים ותלמוד תורה. אז הוא שואל מה עדיף: מקרא מגילה או מת מצוה? פרסומי ניסא או כבוד הבריות? אמנם מיד פושט רבא את בעיתו, ופוסק שמת מצוה עדיף כי כבוד הבריות דוחה לא תעשה שבתורה,¹⁷ אבל יש להבין מה הייתה סברתו. אם אין

¹⁵ הסבר זה גם מופיע ברשב"א וריטב"א על הסוגיה, וגם בתוס' במקום אחר (מגילה כד. ד"ה אבל).

¹⁶ בדרך דומה ניתן להסביר את מאמרו של ריש לקיש (שבת קיט:): שאין מבטלין תינוקות של בין רבן מבנין בית המקדש. הרמב"ם (הל' בית הבחירה א:יב) הבין שזה פסק הלכתי ולא רק מילתא דאגדתא, וא"כ יש להקשות למה צריכים לפטור את התינוקות מבנין המקדש – איזה חיוב מוטל עליהם! שוב נתין שאפילו קטנים, לפחות ברמה מסויימת, נכללות בקיום דברים, ולכן היה מקום להשתתפם במצות בנין בית המקדש אם לא היו עוסקים בתלמוד תורה בבית רבן.

¹⁷ יש דיון ארוך בשאלה איזה סוגים של איסורים נדחים מחמת כבוד הבריות; ואכמ"ל.

בפרסומי ניסא אלא מצוה אישית, אינני יכול להסיג איך הוא יכול להתגבר על מת מצוה, שהיא אחת מהמצוות ההכי חשובות במסורתנו. אך אם קיום הפירסום אינו נוגע רק לבעל מעשה הפירסום עצמו, אלא לכל הציבור, אז אפשר שקיום דברים ידחה כבוד הבריות, כי גם הוא נוגע לאחרים, אע"פ שהוא מדרבנן.¹⁸ ויש לציין שבמסקנתו, רבא לא החליש את חשיבותו של פרסומי ניסא, אלא התגבר את חשיבותו של כבוד הבריות, שדוחה לא תעשה שבתורה.

5. עני

המשנה (פסחים צט): ציווה לפרנס את העני כדי ד' כוסות מן התמחוי. אומרת הגמ' (ק"ב): "אפילו לר' עקיבא דאמר עשה שבתך חול ואל תצטרך לבריות, הכא משום פרסומי ניסא מודה." ואמנם הרמב"ם (הל' חנוכה ד:יב) הרחיב את פסק זה אף לנר חנוכה, לכאורה מדין פרסומי ניסא.¹⁹

אבל צריכים לחקור מה בפרסומי ניסא מחייב את הציבור לפרנס את העני.²⁰ הרי לא מצינו דין כזה במצה! ולפי דברינו התשובה היא פשוטה. כי אם יש בפרסומי ניסא קיום דברים, אז חיסרון של קיום עניי העם פוגע בקיום של כל הציבור! אז מצד אחד יותר חשוב לעני לקיים את המצוה, אבל גם מצד שני מוטל חיוב על הציבור לעזור לפרנס את הנס לא רק בגלל קיומו האישי, אלא בגלל קיומו הציבורי.

¹⁸ הירושלמי (למשל ברכות ג:א) ניסח "כבוד הרבים" במקום "כבוד הבריות" שמופיע בבבלי. אם נניח שזה אותו מושג, מובן שצריכים לדון אם קיום דברים דוחה כבוד הרבים.

¹⁹ עיין במ"מ ולח"מ שם. צ"ע למה אצל נר חנוכה לא כתב הרמב"ם שיקח מצדקה כמו אצל ד' כוסות, אלא ש"שואל או מוכר כסותו ולוקח שמן ונרות ומדליק." אמנם הביאור הלכה (תרע"א:א) לא ראה חילוק בין מצוות אלו בדעת הרמב"ם, וצ"ב.

²⁰ הובא בשם הגרי"ד בספר "הררי קדם" (ס' קעט) שאדם חייב לבזבז את כל ממונו כדי לפרנס את הנס מדין קידוש ה' שכרוך בקיום פרסומי ניסא. אבל לכאורה יש לדחות ולומר שחיוב "בכל מאדך" שייך דוקא לקידוש ה' הדורש גם את "בכל נפשך", כמו שסובר הגר"א (ביאור הגר"א יו"ד קנז:ה), או לפחות לצמצמו לקידוש ה' מקביל שבו נכרי מאיים לתפוס את כל ממונו אם לא יעבור על איזה לאו (כמו שיטת הר"ן שהביא הרמ"א שם). בנוסף, יישומת "בכל מאדך" רק מסביר למה מחייבים את העני עצמו לבזבז את כל ממונו בשביל נר חנוכה, אבל אינו שופך אור על החיוב הציבורי לפרנסו כדי ד' כוסות מן התמחוי.